

Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş tarihi | Received : 10.06.2023
Kabul tarihi | Accepted: 20.07.2023
Yayın tarihi | Published : 25.08.2023

Eyyub Kerimov

<https://orcid.org/0000-0002-3664-4444>

Azerbaijan Technical University, Department of Humanities, Prof. doc., Azerbaijan,
kerimoveyyub@mail.ru

Atıf Künyesi | Citation Info

Kerimov, E. (2023). Azerbaycancılık İdeolojisinin Kurucusu Hayder Aliyev. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Azerbaycan Halkının Milli Lideri Haydar Alirza Oğlu Aliyev'in Doğumunun 100. Yılı Özel Sayısı*, 10 (1), 184-190.

Azerbaycancılık İdeolojisinin Kurucusu Haydar Aliyev

Öz

Her millet, özellikle de çeşitli halkları ve etnik grupları etrafında birleştiren bir devlet ve devlet geleneğine sahip bir milletin, bir milli ideolojiye ve milli bir ülkeye büyük ihtiyacı vardır. Milli ideolojimiz olan Azerbaycancılığın ana muhtevası Büyük Önder Haydar Aliyev tarafından geliştirilmiştir. Azerbaycancılık, bir yandan Azerbaycan'da tek ulus-devlet duygusunun oluşmasını, etnik-millî olgunluğu ve bütünleşmeyi ifade ederken, diğer yandan kültürümüzün, milli-manevi değerlerimizin korunmasını ve geliştirilmesini, güçlenmesini ifade etmektedir. Azerbaycan dilinin ulusal ölçekte devlet dili olarak tüm

faaliyet alanlarındaki konununun değerlendirilmesi. Azerbaycancılık, ülkemizin stratejik gelişme istikametini de yansıtmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Azerbaycancılık, ideoloji, Haydar Aliyev, milli-manevi değerler, tsekahron, devlet yönetimi*

Heydar Aliyev, Founder of Azerbaijan Ideology

Abstarct

Every nation, especially a nation with a state and traditions of statehood, which unites various peoples and ethnic groups around it, has a great need for a national ideology and a national ideal. The main content of Azerbaijanism, which is our national ideology, was developed by Great Leader Heydar Aliyev. Azerbaijanism, on the one hand, implies the formation of a single nation-state feeling, ethnic-national maturity and integration in Azerbaijan, on the other hand, it implies the preservation and development of our culture, national-spiritual values, and the strengthening of the position of the Azerbaijani language as a state language on a national scale, in all spheres of activity. holds Azerbaijanism also reflects the strategic development directions of our country.

Keywords: *Azerbaijanism, ideology, Heydar Aliyev, national-moral values, tsekahron, statecraft*

Giriş

Her milletin, özellikle de çeşitli halkları ve etnik grupları etrafında birleştiren bir devleti ve devlet geleneği olan milletin, bir milli ideolojiye ve milli bir ülkeye büyük ihtiyacı vardır. Çünkü halkın güç ve kudretinin kaynağı olan birlik, tarihinin bütün fikrî ve mânevî tecrübelerini içinde barındıran millî ideoloji temelinde oluşturulmuştur. Millî ideoloji kavramının içeriğini bilimsel ve teorik açıdan doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için millî fikir ile millî ideolojiyi birbirinden ayırmak gerekir. Bilindiği üzere modern felsefe ve siyaset biliminde millî fikir ve millî ideoloji kavramlarına farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Ulusal düşüncüyü bir sosyal operatör, bir tanımlama yöntemi, bir temel değer, "kalkınma stratejisini belirleyen, onu siyasi marjinalleşmeden uzaklaştıran ve ulusun ne için çabaladığının özünü netleştiren" bir faktör olarak öven fikirler var. Kanaatimizce milli fikir, milletin stratejik hedeflerini, gerçek ve potansiyel kalkınma yönlerini içeren, insanları bireysel yönelimlere, bireysel parti, grup ve diğer derneklerin ortaya koyduğu ideolojilere bağımlı kılmayan ve bir bütünlük formülü olarak ele alınabilir. çoğunluğun ilgi ve iradesini ifade eder. Ayrıca ulusal fikir, toplum üyelerinin çoğunluğunu birleştiren ortak bir değer ve amaç olarak övülebilir.

Millet fikri, toplumun varlığı, gelişmesi ve siyasi örgütlenmesi için temel bir işlev görür ve tarihsel gelişimin tüm denemelerini başarıyla aşmak için devlet ve millet için müstesna bir rol oynar. Milli ideoloji daha çok siyasi anlamda, milli devletçilik anlamında kullanılan ve bir siyasi bilinç olgusudur. Aynı zamanda ulusal fikrin öngördüğü stratejik hedefleri de bünyesinde barındırır. Ulusal ideoloji, belirli bir devletin topraklarında yaşayan veya herhangi bir ülkenin

vatandaşı olan ve kendilerini aynı ulusun temsilcisi olarak gören tüm insanların, sosyal grupların, etnik azınlıkların ve siyasi grupların çıkarlarını ifade eden bir ulusal kalkınma kavramıdır. etnik kökenlerinden. Toplumun bütünlüğü ve dayanışması, ulusal ideolojinin çeşitli toplumsal ve siyasal sınıflar, ulusal azınlıklar ve etnik gruplar ile dini toplulukların çıkarlarını doğru bir şekilde ifade etmesine bağlıdır.

19 yüzyılın ortalarından itibaren Çarlık Rusyası'nın işgali altındaki Kuzey Azerbaycan topraklarında çeşitli Türk boyları kan, soy (ethnos), dil ve kültür birliğine dayalı ulusal kimliklerini ifade etmeye çalışmışlardır. O dönemin Azerbaycan aydınları aşiret ve hanlık bilincinden vazgeçerek çağın gereklerine uygun bir millet olmanın önemini kavradılar. Bakıhanov, Akhundzade, Zerdabi gibi Azerbaycanlı düşünürler herhangi bir milli ve dini meseleye bir aşiret veya bölge düzeyinde değil, Tüm-Azerbaycan Tüm-Türkler düzeyinde yaklaştılar. Ülkemizde milli fikrin gelişmesi ve Azerbaycancılığın oluşmasındaki en önemli aşamalardan biri, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulması ve öncü olarak hareket eden yeni sosyal ve siyasi figürler ile bağlantılı olarak milli ruhun uyanmasıdır. Azerbaycan'ın milli fikrinin taşıyıcıları olan Ahmed bey Ağayev, Ali bey Hüseyinzade, Mammadamin Rasulzade, Alimerdan bey Topçubaşov ve diğerleri, milli idealler için mücadeleyi demokratik değer ve ilkelerle birleştirirler. Ancak 1920'de Azerbaycan'da bağımsız devlet kurma süreci kesintiye uğradı, bu nedenle ulusal fikrin daha fazla gelişmesi için uygun sosyal temel yoktu.

Geçen yüzyılın sonunda, Sovyetler Birliği'nin çöküşüne, parçası olan ülkelerin bağımsızlık ilanı ve sosyalist sosyal kalkınma modelinden yeni bir demokratik ekonomik, siyasi ve siyasi biçime geçiş eşlik etti. manevi yaşam geniş çapta yayılmaya başladı. Burada küresel bir trend olarak halkların ve ülkelerin özgürlük ve demokrasiye yönelik bölgesel ve ulusal devlet reformlarından bahsediyoruz.

Milli liderimiz H. Yaliyev, mevcut gerçekleri özellikle küresel bir bakış açısıyla değerlendirmiş ve bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkemizin kalkınmasını uzun vadeli, yavaş ve Burmalı olarak şu şekilde tanımlamıştır. "Cumhuriyetimizde hukuk devletinin kurulması, demokratik, medeni bir toplumun oluşturulması, insan hürriyetinin sağlanması, ifade hürriyeti, görüş hürriyeti, çağdaş çoğulculuk, çok partili sistemin kurulması başından beri kabul ettiğimiz ilkelerdir" (Aliyev, 1997). Bu ilkelerin gerçekleştirilmesi, bölgemizde yaşayan herkes için kabul edilebilecek ahlaki ve siyasi yönü belirlemeyi gerekli kıldı. Bu tek çizgi, milli lider Haydar Aliyev'in bu alanda yaptığı çalışmalar, milli stratejimiz dikkate alınarak geliştirilen ve milli ideolojimizin bileşenlerini sentezleyen Azerbaycancılık ideolojisidir.

Azerbaycancılık ideolojisi, dünya Azerbaycanlılarının ve ülkemizde yaşayan tüm vatandaşlarımızın dini ve etnik mensubiyetleri ne olursa olsun tek bir fikir etrafında birleşmesini

belirleyen tarihi ve siyasi faktörler bütünüdür; belirleyici bir kavram olarak düşünülmüştür. sosyo-felsefi içeriği. Büyük lider, Birinci Dünya Azerbaycanlıları Kongresi'nde bu konuda şunları söyledi: "Azerbaycanlık, kendi milliyetini korumak, milli-manevi değerleri korumak ve aynı zamanda bunların evrensel değerlerle sentezinden ve bütünleşmesinden faydalanmak ve her insanın gelişimini sağlamak demektir" (Aliyev, Kanun, 1999, s. 219) Bu çizgi bir yandan Azerbaycan'da milli-devlet duygusunun oluşmasını, milli-manevi değerleri, etnik-millî olgunlaşmayı ve bütünleşmeyi yansıtırken, diğer taraftan Azerbaycan dilinin devlet olarak gelişmesini öngörmektedir. dil ve ulusal ölçekte tüm faaliyet alanlarındaki konumunun güçlendirilmesi. Büyük liderin ileri sürdüğü her fikir, ahlaki-ideolojik alanda daha ileriye yönelik her stratejik eylem, temelde Azerbaycancılık ideolojisi bağlamında pişirildi. Devletçilik konumundan milli ve manevi değerlerin takdir edilmesi, ülkemizde Azerbaycancılığın korunması ve geliştirilmesi açısından özel bir öneme sahiptir. Haydar Aliyev, Azerbaycancılığın tüm bileşenlerine maneviyat ve devletliğimizin sentezinden yaklaştığımız, devletliğimizi ve milli-manevi değerlerimizi Azerbaycancılığın ana bileşenleri olarak sunmuştur. Haydar Aliyev'e göre devlet, devlet ideolojisi, devlet psikolojisi ve devlet pratiğinin birliğinden oluşur.

Ulusal kalkınmanın kültürel-tarihsel bir katmanı olan Azerbaycancılık, stratejik gelişmenin ana yollarını ve yönlerini belirler, ulusal dilimizin dokunulmazlığına, ulusal kültürün üstün rolüne ve ulusal değerlerin korunmasına yansır. Toprak, milli ruhla diriltildiğinde vatan olur (Halk gazetesi 13 Aralık 2011). Ulu Önder, Azerbaycancılığın içeriğinde en önemli bileşenlerden biri olarak milli ve manevi değerlerimize değer vermiştir. Dil, din, gelenek milli-manevi değerlerin üç unsuru olarak sunulur. Haydar Aliyev, milli ve manevi değerlerimizin araştırılmasını, korunmasını ve geliştirilmesini temel görevlerden biri olarak ortaya koydu. Onlarsız millet olmaz. Bunları muhafaza eden insanlar, her zaman istiklal yolundan gitmeye ve istiklallerini muhafaza etmeye karardır. Çünkü millî devletçilik ile millî manevi değerler arasında sıkı bir iç bağ vardır. Ulusal kimliği olmayan ve kendisini ulus olarak algılamayan bir ulusun ulusal devlete ihtiyacı yoktur. Yani milli devlet bir yandan toprak ve ekonomik kaynakların korunmasına hizmet ediyorsa diğer yandan da daha büyük ölçüde milli ve manevi değerlerin korunmasını ve bunların görece bağımsız gelişmesini sağlamayı amaç edinmiştir. Hiçbir devlet başkanı, hiçbir siyasi lider ve hatta hiçbir milliyetçi entelektüel, devlet inşası ve yönetimi alanında büyük lider kadar özverili çalışmadı, ayrıca ulusal ideolojinin ana yönlerini belirleme, bu alanda yeni ve mükemmel bir bilimsel kavram yaratma ve uygulamak.

Toprağımız, eski zamanlardan beri çok çeşitli halkların ve kültürlerin evi olmuştur. Azerbaycan devletine, tarihine ve coğrafyasına olan bağlılıkları, tüm dünyaya açık olan manevi ve kültürel değerlerimizin özünden gelmektedir. Azerbaycan'ın ve "Azerbaycanlığın" büyüklüğü,

bu kutsal toprakları vatanları bilen ve onun adıyla anılmaktan gurur duyan tüm insanların maddi ve manevi gücünde ve gücündedir. Bu nedenle ortak değerlere ve zenginliğe dayalı "Azerbaycancılık" potansiyelin etkisini ve ölçeğini ortaya çıkaracağı zaman, her zaman sadece iyi niyet ve niyetle sevinenler değil, endişe duyanlar da olmuştur.

"Azerbaycancılık" ideolojisi, sadece kendi topraklarımızda yaşayan farklı etnik ve dini mensubiyetlere sahip insanlara hitap etmekle kalmayıp, aynı zamanda dünyanın farklı ülkelerinde coğrafi sınırlar ve mekânlarla ayrılmış soydaşlarımızı tek bir ideolojik-felsefi ideolojide bütünleştiren güçtür. ve kültürel alan. "Azerbaycancılık", toplumumuzun sosyo-kültürel ve siyasi örgütlenmesinin, insanların manevi seferberliğinin ve birliğinin ana unsurudur (Aslanova, 2011). Böylece milli lider Haydar Aliyev'in milli ideolojimizin temel ilkelerini belirlemiş ve bunların uygulanmasını bizzat denetlemiş olması, milli lider olarak üstlendiği misyonda üstlendiği büyük sorumluluğun bir göstergesidir. Siyasi liderlik ile ulusal liderlik niteliklerinin tek bir kişide bir araya gelmesi, elbette benzersiz bir durumdur. Azerbaycan'ın geçiş dönemlerinin özelliği olan siyasi ve ekonomik reformlar ile ulusal gelenekçilik arasındaki tutarsızlık ve çatışmalardan kurtulmasını ve ulusal ve evrensel değerlerin birliğini sağlamasını sağlayan bu yönüydü.

Küreselleşmenin modern aşamasında, Azerbaycancılık ideolojisinin bir parçası olarak milli ve manevi değerlerin korunması ve geliştirilmesi en acil konulardan biridir. Küreselleşme süreci, bilim, teknoloji ve teknoloji - evrensel değerler ile birlikte ulusal varlığı belirleyen kültürel ve ahlaki faktörlere nüfuz etmektedir. Böyle bir durumda öncelikle nelerin korunması gerektiğinin, hangi konularda kasıtlı olarak gelenekçi, muhafazakar ve hangi konularda yenilikçi olunacağını belirlenmesi gerekmektedir. Gerçek milli değerler, milli ruhu yansıtan, milleti ayakta tutan ve geliştiren niteliklerdir. Bu açıdan bakıldığında, geçmişimizin gelişmeye engel olan ve gerilemeye neden olan bazı yönlerinden kurtulmanın bir yolunun bulunması gerekmektedir. Azerbaycan'da son bin yıl, etnik-milli açıdan Türk düşünce tarzı ve Türk yaşam tarzı, dini düzeyde ise İslami maneviyat ve İslami düşünce tarzı ile karakterize edilir. Başladığımız milenyumda Azerbaycan halkının zihniyeti, Türkçülük ve İslamcılık organik birliği ve sentezi koşullarında oluşmuştur. Ancak bu büyük süreçte farklı dönemlerde başka faktörlerin de etkisi olmuştur. Bu konuda son yüzyılda Rus faktörünün etkilerini not etmek gerekir. 20. yüzyılın sonu ve içinde yaşadığımız 100. yıl, ulusal bilincin rönesansı ve ulusal öz-farkındalık arayışıyla işaretlenmiştir. Böylece yeni milenyumda milli şuur ve milli devlet inşa etme azmiyle, devlet düşüncesi rönesansı ile girmiş bulunmaktayız.

Netice

Azerbaycancılık, yaşam tarzında, ahlakta, maneviyatta, dilde, dinde, edebiyatta - manevi kültürün tüm alanlarında ana yol gösterici ideoloji olmalıdır. Sözlü halk edebiyatı, el sanatları, milli müzik, milletin kültürel ve manevi varlığının tüm tezahürleri bugün tek bir fikir etrafında sıkı sıkıya birleştirilmelidir (Halk gazetesi 13 Aralık 2011). Asırlardan miras kalan milli ve manevi değerler, sadece çağdaş milli varlığımızın değil, siyasi varlığımızın ve devletliğimizin de teminatı olmalıdır. Milli ve manevi varlığımızın korunması devletin en temel işlevlerinden biri olmalıdır. Bugün Azerbaycancılığın Azerbaycan devletinin ve halkımızın milli ideolojisi olması ve bu ideolojinin kanımıza ve ruhumuza sinmesi için maksatlı çalışmalar yapılmalıdır. Bu çizgiyi sürdürmek ve geliştirmek, nerede yaşarsa yaşasın her Azerbaycanlının onurlu görevidir. Bu yönde yeni sayfaların yazılmasının öncelikle Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve First Lady Mehriban Aliyeva'nın adıyla ilgili olması dikkat çekicidir. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in de konuşmalarında Azerbaycancılık ideolojisini vurgulaması ve bu ideolojiyi tüm zaferlerimizin anahtarı olarak görmesi tesadüf değildir. 12 Temmuz 2008'de Bibiheybet külliyesinin tadilatından sonra açılışında Cumhurbaşkanı bu konudaki tutumunu şu şekilde ifade etmiştir: "...Azerbaycan'da tüm toplumun milli fikir etrafında seferber olmasından çok memnunum. toplum, toplum Azerbaycancılık fikri için, devletlik fikri için, bağımsızlık fikri için çalışıyor ve bağımsız yaşam fikri için birleşiyor" ([www.mediaforum](http://www.mediaforum.az/files/2008/07/12/073737589_0.doc)). Az /files/2008/07/12/073737589_0.doc). Bilindiği gibi yaklaşık 30 yıldır Ermeni vandallarının işgal ettiği topraklarımız, Başkomutanımız İlham Aliyev önderliğinde ordumuzun elde ettiği büyük zafer ve kardeş Türkiye'nin kapsamlı desteği sonucunda özgürleştirildi. Modern askeri tarih için bir örnek olabilir. Bu zafer aynı zamanda Azerbaycan ideolojimizin, Hitler'e hizmet eden faşist cellat Garagin Njde tarafından kurulan ve Ermenistan'da ulusal ideoloji düzeyine yükseltilen "tsekahron" ideolojisine karşı kazandığı zaferdi. Bu zaferin elde edilmesinde Türk-Azerbaycan kardeşliğinin örneği, Türk dünyasını ortak eylem ve hedefler etrafında birleştirmek için güçlü dürtüler vermiş ve bugün Türk Devletleri Teşkilatı zaten bir gerçekliktir. Azerbaycan'ın önde gelen düşünürü Alibey Hüseyinzade'nin ortaya koyduğu Türkçülük, İslamcılık ve modernite temel fikirlerine dayanan ortak değerlere dayalı bu birliğin ideolojisini oluşturmanın ve resmileştirmenin zamanın ihtiyacı olduğuna inanıyorum.

Edebiyat

Aliyev, H. A. (1997). Bağımsızlığa giden yol. Seçilmiş düşünceler. Azerbaycan Üniversitesi yayın evi.

Aliyev, H. (1999). Dinimiz insanımızın manevi zenginliğidir. Kanun.

Halilov, S. Haydar Aliyev ve modern dönemde milli fikrin temel ilkeleri. (2011, 13 Aralık). Halk gazetesi

Halilov, S. (2012). Ebu Türkhan'ın hikmet âlemi. Chaşioğlu yayınevi.

Aslanova, R. (2011). Modern devlet ve siyaset bilimi (Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet bağımsızlığının restorasyonunun yirminci yıldönümü ışığında). Azernaşr.

www.mediaforum. Az /files/2008/07/12/073737589_0.doc